

Lise Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri*

Expectations of High School Students From Religious Culture and Ethics Course

ÖZET

Yeni dünya düzeniyle birlikte değişen ve gelişen dünyamızda, eğitim öğretim de devamlı değişim ve gelişim olmaktadır. Gelişimlerle beraber modern anlamda öğrenmeyi ve öğretmeyi temel alan çalışmaları öğrenciyi merkeze alan eğitim sistemine, yaparak-yaşayarak öğrenmeye, araştırma inceleme yolu ile öğretmeye önem vermektedir. Belirtilen minvalde eğitim öğretimde öğrenci beklentilerine uygun öğrenme-öğretme hayatlarını düzenlemek ve öğrencilerin ihtiyaç ve ilgilerini dikkate almak gerekli bir gereksinim olmaktadır. Belirtilen gereksinim Din eğitimi sürecinde de mevcuttur. Bur çerçevede Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi içeren ders için; dersin uygulama aşamasında ve program geliştirme sürecinde öğrencinin beklentilerini ortaya koymak önemlidir. Yapılan araştırma, din öğretimi açısından düşünüldüğünde eğitim ve öğretimde önemli meselelerden biri olan ve belki de eğitimin öğrenciler üzerinde yapılan bir alan bazlı çalışmadır. Bu çerçevede, araştırmamız Arnavutköy ilçesinde orta öğretim seviyesinde (Lise) eğitim ve öğretim alan öğrencilerle yapılan bir nicel araştırmadır. Araştırmamızın evreni 9-10-11 ve 12. sınıf öğrencilerini simgeleyecek şekilde nitelikli atama (amaçlı örnekleme) yöntemine göre tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin belirtilen ders programına ait tutum düzeyleri bağlamında, şahsi fikir ve görüşlerine dayalı şekilde Likert tipi 5'li derecelendirme ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Tutumları simgeleyen "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" düzeylere araştırma içerisinde yer verilmiştir. Öğrencilerin değerlendirilmeleri belirtilen katılım oranlarıyla toplam puanlar kullanılarak ortaya konulmuştur. Bu çerçevede katılım düzeyleriyle alakalı toplamda puanlar hesaplanıp, belirtilen değerler 1'den başlayarak küçüğe doğru sıralanmıştır. Öğrencilerin 9-10-11 ve 12. Sınıflar için belirtilen programa katılım düzeyleri tespit edilmiş, elde edilen bulgular ise yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Program, Öğrencilerin Beklentileri.

ABSTRACT

With the new world order, there is continuous change and development in education and training. Along with these developments, modern learning and teaching studies emphasize student-centered education system, learning by doing-living, teaching through research and investigation. In this respect, it has become an important requirement to organize learning-teaching lives in accordance with the expectations of students in education and to take into account the needs and interests of students. This is also the case for religious education. For the Religious Culture and Ethics course, it is necessary to reveal the expectations of the students both in the implementation phase of the course and in the program development process. This research is a field study conducted on students, which is one of the important issues in education and training when it is considered in terms of religious education. Our research is a quantitative research to be conducted with students studying in secondary education (high school) in Arnavutköy district. In our research, the population was chosen according to the qualified assignment (purposive sampling) method to symbolize 9-10-11 and 12th grade students. The attitudes of the students participating in the study were collected with a Likert-type five-point rating scale based on their own ideas and opinions about the Religious Culture and Ethics course program. For each attitude statement, the levels of "strongly agree", "agree", "undecided", "disagree" and "strongly disagree" were used. The students were evaluated using the total scores for the stated levels of agreement. The total scores for the levels of participation were calculated and these values were ranked from 1 to the highest to the lowest. Students' levels of participation in the current program for grades 9-10-11 and 12 were determined and the findings were interpreted.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Ethics Course Program, Program, Student Expectations.

GİRİŞ

Toplumlara yön veren kurumlardan birisi de eğitimidir. Eğitimin toplumlara olan etkisi ve bununla birlikte yön verebilme derecesi, öncelikli olarak eğitim programlarının toplumun beklentileriyle uygun biçimde hazırlanması ve sağlıklı olarak işlenmesine bağlıdır (Celep vd, 2000). Hazırlanan programların sosyal açıdan ihtiyaçlara cevap verebilmesi, yön vermesi ve toplumların gereksinimlerinin nicel ve nitel bağlamda inceleme yapılmasını gerektirmektedir. Eğitim programlarının eğitim kurumlarıyla toplumların kesişen amaçları paylaşabilmesi için, sosyal açıdan beklentilere yönelik sağlıklı olarak şekillenmesi ve işlenmesi ile mümkün kılınmaktadır.

Sadık Usta¹

How to Cite This Article

Usta, S. (2023). "Lise Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:114; pp:7771-7783. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.70309>

Arrival: 27 April 2023
Published: 31 August 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen, MEB, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0007-5790-726X

Hedefler doğrultusunda, programları geliştirilirken; temeli esas alan unsur bağlamında öğrenenlerin programla alakalı ilgi ve ihtiyaçları doğru bir şekilde belirleyebilmek önemli bir aşama olarak belirtilebilir. Öğreneni merkeze alan bir öğretim anlayışı esas alındığı, öğrenenin konu ile alakalı ilgi ve ihtiyaçlarıyla birlikte öğretim programlarının amaçlarının belirlenmesi, öğretim içeriğinin düzenlenmesi ve öğretim sürecini doğru yapılandırma merkezde yer alan önemli bir unsurdur. Bu çerçevede öğrenenin merkeze alındığı, ülkemiz bazlı program geliştirme faaliyetlerinde de son yıllarda git gide daha fazla bu konuya dikkat çekilen ilke olarak önümüzde yer almaktadır (Altaş, 2008).

Teknoloji ve bilim alanlarındaki gelişmeler toplumların yapısını günbegün hızla değiştirmektedir. Belirtilen değişimler neticesinde farklı özelliklerdeki insan gücüne gereksinim olmaktadır. Belirtilen sebeple programlar, toplumun isteği doğrultusundaki niteliklere sahip bireyi yetiştirmek açısından kendisini geliştirme zaruri yetindedir. Belirtilen değişime ayak uydurmaya yönelik çabalar, yeni gelişmeleri takip etme olanakları sağlayan ve yeni gelişmelere açık bir eğitim bazlı sisteminin meydana getirilmesini de şüphesiz kaçınılmaz olarak kılmaktadır (Uçar ve İpek, 2006).

Bireyin gelişim sürecinin bilinmesi, ihtiyaç ve ilgilerinin saptanması, program içeriğinden beklentilerinin belirlenmesine ve öğretimde yerine getirilmesi din eğitimi açısından önemli kılmaktadır. Verimli bir din eğitim ve öğretim için, öğrenciyi merkeze alan öğrenme yaklaşımı açısından bireylerin ihtiyaç ve ilgilerine cevap olabilecek din eğitim ve öğretimini verebilmek gerekliliği görülmektedir.

Araştırmanın Problemi

Öğreneni merkeze alan öğretim anlayışına göre, öğrenenin konularla alakalı ilgi ve ihtiyaçları, program amaçlarının belirlenmesinde, öğretiminin içeriğinin düzenlenmesi ve öğretim süreçlerinin yapılandırılmasında merkezinde yer alan unsurdur. Burada öğrenenin merkezde yer alıyor olması, ülkemiz bazında program geliştirme faaliyetlerinde de son yıllarda git gide daha fazla dikkati çekilen ilke olarak yer almaktadır (Altaş, 2008).

Belirtilen çerçevelerde araştırmanın temel problemi şöyledir: Lise düzeyinde eğitim gören öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersiyle alakalı programdaki konuların gereklilik durumlarına katılımcıların katılım düzeyleri hangi seviyelerdedir?

Araştırmanın Amacı

Bireylerin din öğretimi programlarından beklentilerinin belirlenmesi, gelişim ile alakalı özelliklerinin bilinmesi, bu konudaki ihtiyaçlarının saptanması, öğretimde uygulanması bağlamında din eğitimi yönünden mühim bir ihtiyaç olarak gözükmektedir. Etkili bir din eğitim ve öğretimi, öğrenciyi merkeze alan öğrenme yaklaşımı yönünden bireylerin ihtiyaç ve ilgilerine cevap olabilecek din eğitimi ve öğretimi verebilmelidir.

Belirtilen minvalde bu araştırmanın temel amacı olarak, öğrencilerin Ortaöğretim (Lise) düzeyinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programı içinde olan içeriklere katılım düzeyini belirlemek, bu katılımları da büyükten başlayarak küçüğe doğru anlamlı bir şekilde sıralamak ve bulguları yorumlayabilmektir.

YÖNTEM

Araştırmada; öğrencilerin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatı içerisinde olan konuların gerekliliğine yönelik katılım düzeylerini tespit edebilmek hedefiyle nicel araştırma yöntemi bu araştırmada kullanılmıştır. Belirtilen tür modeller içerisinde ihtiyacı duyulan veriler, hedef kitle bağlamında tanımlanan çalışmanın evrenindeki bireyler ya da objelerden çeşitli araçların kullanılmasıyla toplanmaktadır. Sorunlarla alakalı mevcut durumlarda müdahale ye yer vermeksizin betimlenme yapılmaya çalışılmaktadır. (Karasar, 1998)

Çalışmanın evreni Arnavutköy ilçesinde bulunan bütün Ortaöğretim düzeyindeki kurumlarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrenimini gören öğrencilerden meydana gelmektedir. Araştırmada bu evreni temsil edecek şekilde Arnavutköy ilçesinde 1 Anadolu Lisesi, 1 Meslek Lisesinin yer aldığı 2 ortaöğretim kurumunda toplamda 68 kişilik örneklem grubu nitelikli atama yöntemine göre belirlenmiştir.

Araştırmada öğrencilere Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatında olan üniteler ve üniteler içerisindeki içerik başlıkları verilip, verilen her bir konuya 1 ila 5 aralığında; 1.Program içeriğinde olmasına gerek yok. 2. Program içeriğinde olmasa iyi olur. 3. Program içeriğinde olması ya da olmaması önemli değil. 4. Program içeriğinde olmalı. 5. Program içeriğinde kesinlikle yer almalı şeklinde değerlendirme yapmaları istenilmiştir.

Konuyla alakalı öğrencilerin belirtilen katılım düzeyi, puanlarının toplamları kullanılarak göz önünde bulundurulmuştur. Belirtilen konu ile alakalı her bir boyutta olan maddelere katılım düzeyiyle alakalı toplam puanlar hesaplanıp, bu puanlar büyükten başlayarak küçüğe doğru anlamlı bir şekilde sıralaması yapılmıştır.

Katılım düzeylerine ait toplam puan kullanılarak, ortaöğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini gören öğrencilerin, belirtilen katılıma ne düzeylerde sahip olduğu ölçekler açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bunun yanında öğrencilerin; “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bazında amacı sizce nasıl olmalıdır?”, “Program içerisinden hangi konuların çıkartılması gerekmektedir? Önemine göre lütfen sırayla belirtiniz”, “Program içerisine sizce hangi konular eklenmelidir? Önemine göre lütfen sırayla belirtiniz” şeklinde yer alan açık uçlu sorular yöneltilmiş olup öğrencinin vermiş olduğu cevaplar gruplandırılarak değerlendirilme yapılmıştır.

Araştırmaya Katılım Gösterenlerle Alakalı İstatistikler

Araştırmaya katılan öğrencilerle alakalı tablolar aşağıdadır.

Tablo 1: Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin cinsiyetleri

Cinsiyet Bazında	Kişi	Yüzde %
Kadın	36	52,94
Erkek	32	47,06
TOPLAM	68	100,00

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %52,94’ ü kadın, %47,06’sı erkektir. MEB’in 2021-2022 eğitim ve öğretim dönemine yönelik istatistiklerine baktığımızda, okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında örgün eğitimden 19 milyon 155 bin 571 öğrenci, bu öğrencilerden 9 milyon 227 bin 267’si (yüzde 48,17) kız, 9 milyon 928 bin 304’ü (yüzde 51,83) erkektir. Araştırmanın kız ve erkek öğrenci bazında oranlarına baktığımızda ise genel yönde öğrencilerin dağılımını göstermekte olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin yaşları

Yaş Bazında	Kişi	%
14	11	16,18
15	17	25
16	19	27,94
17	21	30,88
TOPLAM	68	100,00

Tablo2 incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin 14 ile 17 yaş aralığında oldukları belirtilmektedir. Katılım gösteren öğrencilerin ağırlıklı olarak çoğunluğu 17 yaşındadır. 17 yaşındaki katılımcıların ortaöğretim süreçlerini değerlendirme açısından eğitim-öğretim süreçlerinin olgunluk zamanlarında olduklarını belirtebiliriz. Bunun yanında 15 ila 17 yaş aralığındaki katılımcıların oranlarının da birbirlerine yakın yönde seyretmesi araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi yönünden önem kazanmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin sınıfları

Sınıf Bazında	Kişi	%
9	20	29,41
10	18	26,47
11	17	25
12	13	19,12
TOPLAM	68	100,00

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin sınıfları incelendiğinde genellikle 9. 10. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler ortaöğretim müfredatında dönem içerisinde almış oldukları eğitimin tamamını değerlendirmişlerdir. Yani, tüm öğrenciler şu anda okumakta olduğu sınıfın müfredatını değerlendirmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin yaşamlarını geçirdikleri yer

Yaşamını Geçirdiğiniz Yer Bazında	Kişi	%
Köyde Yaşam	7	10,29
Kasabada Yaşam	0	0
İlçede Yaşam	28	41,18
İlde Yaşam	11	16,18
Büyük Şehirde Yaşam	22	32,35
TOPLAM	68	100,00

Tablo4 incelendiğinde, araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %41,18’lik bölümü yaşamlarını ilçede geçirdiği görülmektedir. Zira araştırma Arnavutköy ilçe merkezli yapıldığından bu sonucun normal olduğunu belirtebiliriz. Bunun yanında yaşamları Büyük Şehir ’de geçirmiş olan öğrencilerin oranı %32,35 olduğu görülmektedir. Yaşamlarını il ve köyde geçirmiş olan öğrencilerin oranı 26,47 olduğu görülmektedir. Belirtilen oranlar da bizlere farklı sosyal çevrelerde yaşamış öğrencilerin görüşlerini ele alma ve yorumlama imkânı vermektedir.

Tablo 5: Katılımcıların din eğitimlerini aldıkları kaynaklar.

Din Eğitimi Alınan Yer ¹	Evet	
	n	%
Aileden Alanlar	29	25,22
Kur'an Kurslarından Alanlar	35	30,43
Orta öğretim Düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinden Alanlar	34	29,57
Kendi Kendine Alanlar	12	10,43
Dini bilgin yok diyenler	1	0,87
Diğer	4	3,48

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin belirtilen soruda birden fazla şıkkı işaretleme imkânı sunulmuştur. Bu anlamda oluşan Tablo5 ele alındığında öğrencilerin büyük bölümü din eğitiminin aldıkları kaynak olarak Kur'an Kurslarını belirtmişlerdir. Buna çerçevede Kur'an Kurslarının dini eğitim ve öğretimdeki yeri ve önemine dair vurgu yapmak gerekmektedir. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin din eğitimini aldıkları ikinci kaynak olarak ortaöğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini ifade edilmektedir. Bu çerçevede kişilerin tüm hayatları boyunca dini tutumları ve algılarında ortaöğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin çokça önemi olduğu ortadadır. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin din eğitimlerini aldıkları yerler olarak belirttikleri üçüncü kaynak aile olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aileden almış oldukları din eğitimi yüksek oranda olduğu gözlemlenmektedir. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin yaklaşık %10,43'lük kısmı din eğitimlerini aldıkları kaynak olarak, kendi kendine eğitim olarak belirtmişlerdir. Bu çerçevede bireyin kendi kendine eğitim diye belirttikleri kaynağın neler olduğunun üzerinde durulmalıdır. Araştırma geniş kapsamlı bir açıda din eğitiminin kaynaklarıyla ilgili olarak din eğitimi ve öğretimini almakta olup bu öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatına ait değerlendirmeleri içermesi yönünden de önem arz etmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların dini yayınları takip etme durumu

Din ile alakalı aşağıdaki yayınlardan hangisini okursunuz ²	Evet	
	n	%
Dini Kitaplar	38	45,24
Hiç biri	18	21,42
İlmihal İçerikli Kitaplar	13	15,48
Diğer	13	15,48
Dini Dergi	1	1,19
Gazete	1	1,19

Tablo 6 kontrol edildiğinde öğrencilerin dinle alakalı hangi yayınları takip ediyorsunuz sorusuna verdikleri en çok yanıtlar Dini Kitap, İlmihal Kitapları ve diğer kitaplar olduğu görülmektedir. Burada mühim görülen öğrencilerin dini kitap olarak neyi belirttikleridir. Eğer bu yaklaşım, tam olarak ayakları sağlam bir şekilde yere basmayan, yalan yanlış olarak ifade edilebilecek bilgilerden ibaret sayılabilecek dini içerikli olan kitaplarsa bu durum pek de iç açıcı bir durum olarak gözükmemektedir. Öğrencilerin %2,38'lik bölümü ise Dini dergi ve gazete ile dini yayınları takip ettiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %21,42'lik önemli bir kısmı da hiçbir dini yayını bu konuda takip etmediklerini belirtmişlerdir.

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmaya katılım gösteren öğrencilere lise düzeyinde 1, 2, 3 ve 4. Sınıf bazında ünite ve ünite konuları verilerek, öğrencilerden belirtilen ünite konularına katılım düzeyleriyle alakalı tercihlerini ifade etmeleri istenmektedir. Araştırmada katılım düzeylerinin belirlenmesinde; 1. Seçenek olarak; Programda olmasına gerek yok. 2. Seçenek olarak; programda olmasa iyi olur. 3. Seçenek olarak; programda olması ya da olmaması önemli değil. 4. Seçenek olarak; programda olmalı. 5. Seçenek olarak; programda kesinlikle olmalı seçenekleri işaretleme yapmaları istenilmiştir. Tablo8'de 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde belirtilen semboller katılımcıların konu ile alakalı katılım ifadelerini temsil etmektedir.

Dokuzuncu Sınıf

Tablo 8: Öğrencilerin Dokuzuncu Sınıfta Verilen Konulara Katılım Düzeyleri Bazında Büyükten Küçüğe Doğru Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Konular		1 2 3 4 5					
			Ort.	%	%	%	%	
2. Din ve İslam	Dinin Tanımı ve Kaynağı		4,80	0	0	5	10	85
3. İslam ve İbadet	İslam'da İbadet ve Kapsamı	4,05	5	5	20	20		50
5. Gönül Coğrafyamız	İslam Medeniyeti ve Özellikleri	4,55	0	15	15	20		50
1. Bilgi ve İnanç	İman Bilgi İlişkisi	4,45	0	0	10	35		55
2. Din ve İslam	İslam'ın İnanç Esasları	4,40	0	0	20	20		60
2. Din ve İslam	İman ve İslam İlişkisi	4,30	0	5	15	25		55
3. İslam ve İbadet	İslam'da İbadet Ahlak İlişkisi	4,30	0	0	25	20		55
3. İslam ve İbadet	İslam'da İbadetlerin Temel İlkeleri	4,25	0	10	10	25	55	
1. Bilgi ve İnanç	İslam'da Bilginin Kaynakları	4,20	5	5	5	35	50	
1. Bilgi ve İnanç	İman Amel İlişkisi	4,20	0	10	5	40	45	
4. Gençlik ve Değerler	Temel Değerler	4,20	5	0	15	30	50	
1. Bilgi ve İnanç	İman Tasdik İlişkisi	4,10	0	5	25	25	45	
3. İslam ve İbadet	Kuran'dan Mesajlar: Bakara Suresi 177. Ayet	4,05	0	5	20	40		35
3. İslam ve İbadet	İslam'da İbadet Yükümlülüğü	3,95	5	5	25	20		45
2. Din ve İslam	Kuran'dan Mesajlar: Nisa Suresi 136. Ayet	3,90	5	5	25	25		40
4. Gençlik ve Değerler	Değerlerin Oluşumunda Örf ve Adetlerin Etkisi	3,90	0	5	30	35		30
1. Bilgi ve İnanç	İslam İncasında İmanın Mahiyeti	3,85	0	10	10	50		30
1. Bilgi ve İnanç	Kuran'dan Mesajlar: İsrâ 36. ve Mülk 23. Ayet	3,85	5	10	10	45		30
2. Din ve İslam	İslam İnanç Esaslarının Özellikleri	3,85	5	15	10	30		40
4. Gençlik ve Değerler	Gençlerin Kişilik Gelişiminde Değerlerin Yeri ve Önemi	3,85	0	15	15	40		30
4. Gençlik ve Değerler	Değerlerin Oluşumunda Dinin Etkisi	3,80	0	15	20	35		30
2. Din ve İslam	İnsanın Doğası ve Din	3,75	5		10	25	25	35
3. İslam ve İbadet	İslam'da İbadetin Amacı ve Önemi	3,70	5		0	15	20	60
5. Gönül Coğrafyamız	Kuran'dan Me- sajlara: Hucurât 13. Ayet	3,70	5		5	30	35	25
4. Gençlik ve Değerler	Kuran'dan Mesajlar: İsrâ Suresi 23-29. Ayetler	3,50	5	10	30	40	15	
1. Bilgi ve İnanç	İman İkrar İlişkisi	3,45	15	10	15	35	25	
5. Gönül Coğrafyamız	İslam Medeniyetinin Farklı Coğrafyalarda ki İzleri	3,45	5	15	30	30	20	
4. Gençlik ve Değerler	Değerler ve Değerlerin Kaynağı	3,35	5	10	40	25	20	

Tablo8 incelendiğinde, katılımcıların Lise 1. Sınıf düzeyindeki konular açısından en yüksek düzeyde katılım, Din ve İslam ünitesi içindeki Dinin Tanımı ve Kaynağı konusu olduğu görülmektedir. Belirtilen durum öğrencilerin Dinin temel kaynağı olarak İslam Dininin ve kaynağının anlaşılması açısından Dinin tanımı ve kaynağının

öğrenilmesine yönelik olarak yüksek anlamda tutumları sergilemeleri önem arz ettiği söylenebilir. Belirtilen hususta din eğitimcilerine düşen görev öğrencilerin; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içerisinde daha fazla Dinin tanımından bahsetmek ve kaynağı açısından konulara önem vermesi olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede Ortaöğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuzu kitapçığında şu ifadeler yer almaktadır: “Kur’an-ı Kerim içerisinde din kavramının farklı anlamları ele alınmakta ve İslam âlimlerince yapılmakta olan din tanımlarına örnekler verilmektedir. Çeşitli disiplinlere (sosyoloji, felsefe, dinler tarihi, antropoloji) göre dinin tanımlarına örnekler verilir” (MEB, 2018).

Tablo8 incelendiğinde; Lise birinci sınıf düzeyindeki konular bazından katılımcıların en yüksek düzeyde katılım gösterdikleri ikinci konu olarak, Gönül Coğrafyamız ünitesindeki İslam Medeniyeti ve Özellikleri konusudur. Bu konuya öğrencilerin yüksek katılım göstermeleri İslam’a önem vermeleri ve bunun medeniyet ve özellik açısından merak uyandırması, hem de bu üniteye İslam’ın Medeniyet olarak dikkat çekmesi açısından önemli olduğu belirtilebilir. Orta öğretim düzeyindeki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuz kitapçığında şu ifadelere yer verilmektedir: “Kültür ve medeniyet kavramları öğrencilerin seviyelerine göre ana hatları doğrultusunda ele alınır; İslam medeniyetinin kavramı bu çerçevede analiz edilir.” (MEB, 20108).

Tablo8 incelendiğinde Bilgi ve İnanç Ünitesiyle Din ve İslam ünitesine ait konulardan İman Bilgi İlişkisi, İslam’ın İnanç Esasları ve İman ve İslam İlişkisi konuları bazında katılım açısından oranı yüksek olan üçüncü, dördüncü ve beşinci konular olduğu görülmektedir. Bu konulara öğrencilerin daha çok dikkat çekmesi İslam’ın özünde bilinmesi gereken meselelerin onları daha çok merak ettirdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin diğer konulara en az katılım gösterdikleri ünite ise Gençlik ve Değerler ünitesindeki Değerlerimiz ve Değerlerimizin Kaynağı konusudur. Bu araştırmada görünüyor ki genç öğrencilere değerlerin kazandırılması amacıyla önemli oranda tutarsızlık görülmektedir. Belirtilen durumların nedenleri üzerinde farklı araştırmalar yapılabilir. Bunların nedeninin neler olabileceği üzerinde durduğumuzda; değerlerin daha da alt sınıflarda, daha da etkili yöntemler ve şekillerde kullanarak kazanım yapmamış olmamız gerektiğini belirtebiliriz. Bu problemlerin giderilebilmesi için din eğitimcisinin neler yapılması gerektiği üzerinde özellikle durulmalıdır.

Tablo 9: Öğrencilerin Dokuzuncu Sınıf İçerisinde Alınan Konulara Katılımları Bazında Ünitelere Göre Sıralanması

Ünite Adı ve Numarası	Ortalama
2. Din ve İslam	4,17
3. İslam ve İbadet	4,05
1. Bilgi ve İnanç	4,01
5. Gönül Coğrafyamız	3,90
4. Gençlik ve Değerler	3,77
ORTALAMA	3,98

Öğrencilerin dokuzuncu sınıf düzeyindeki ünitelere katılım bazında puan ortalamaları 3,98 olarak belirlendiği görülmektedir. Öğrencilerin dokuzuncu sınıf düzeyindeki konulara katılımlarının “oldukça” (3,77-4.17 aralığı) düzeylerinde olduklarını bizlere göstermiştir.

Benzer bir araştırmada Çakmak (2018), Dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerinin ilgilendikleri konularının ortalama ve toplam puanlara göre sıralarken şu konuların dizinlerini belirtmektedir: Kur’an ve Ana Konuları ve Hz. Muhammed (sav)’in Hayatı ünitesine yüksek düzeyde katılım ortalamaları Çakmak’ın araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Çakmak’ın araştırmasında dokuzuncu sınıf öğrencilerinin dikkatini çeken konular içerisinde en düşük puanlamalar Gençlik ve Değerler konularında çıkmıştır. Bu da yine bizim araştırmamızda Gençlik ve Değerler ünitesinde en düşük ortalamaların belirlenmesi benzeşmektedir. Gençlik ve Değerler ünitesinin katılımının düşük çıkma nedeni üzerinde durulabilir.

Dokuzuncu sınıf düzeyindeki ünite başlıklarıyla alakalı sıralama öğrenme alanları açısından baktığımızda; Din ve İslam alanı ilk sıralarda, İslam ve İbadet ikinci sırada, Bilgi ve İnanç ise üçüncü sırada, Gönül Coğrafyamız alanı ise dördüncü sırada, Gençlik ve Değerler alanı ise beşinci sırada, olduğu görülmektedir. (Öğrenme alanlar için bkz. MEB, 2018)

Onuncu Sınıf

Tablo 10: Öğrencilerin Onuncu Sınıf İçerisinde Aldıkları Konulara Katılım Düzeyleri Bazında Büyükten Küçüğe Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	Ahlak ve Terbiye İlişkisi	4,38	0	0	16,67	27,77	55,56
1. Allah, İnsan İlişkisi	Allah İnancı ve İnsan	4,35	16,67	0	0	22,22	61,11

1. Allah, İnsan İlişkisi	Allah'ın Varlığı ve Birliği	4,33	5,56	5,56	5,56	16,67	66,65
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	İslam Ahlakının Konusu ve Gayesi	4,22	0	5,56	27,78	5,56	61,10
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	İslam Ahlakının Kaynakları	4,16	5,56	0	22,22	16,66	55,56
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	İslam Ahlakında Yerilen Bazı Davranışlar	4,16	0	11,11	16,67	16,67	55,55
1. Allah, İnsan İlişkisi	İnsanın Allah ile İrtibatı	4,05	0	16,67	5,56	33,33	44,44
3. Din ve Hayat	Din ve Sosyal Adalet	4,05	0	5,56	27,78	22,22	44,44
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	Bir Genç Olarak Hz. Muhammed.	3,83	16,67	0	11,11	27,78	44,44
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	Kuran'dan Mesajlar: Hucurat Suresi 11-12. Ayetler	3,83	16,67	5,56	22,22	16,67	38,88
1. Allah, İnsan İlişkisi	Kur'an-ı Kerim'de İnsan ve Özellikleri	3,77	5,56	22,22	11,11	11,11	50
3. Din ve Hayat	Din ve Aile	3,77	5,56	11,11	11,11	27,78	44,44
3. Din ve Hayat	Din ve Çevre	3,77	0	16,67	16,67	38,88	27,78
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	Dini Yorum Farklılıklarının Sebepleri	3,77	0	22,22	22,22	11,11	44,45
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	Hz. Muhammed ve Gençler	3,72	16,67	5,55	16,67	11,11	50
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	Kuran'dan Mesajlar: Al-i İmran Suresi 159. Ayet	3,72	11,11	5,56	16,67	33,33	33,33
1. Allah, İnsan İlişkisi	Allah'ın İsim ve Sıfatları	3,66	11,11	5,56	16,67	38,88	27,78
3. Din ve Hayat	Din ve Sosyal Değişim	3,66	0	16,66	27,78	27,78	27,78
3. Din ve Hayat	Kuran'dan Mesajlar: Al-i İmran Suresi 103-105. Ayetler	3,61	16,67	0	27,78	16,67	38,88
1. Allah, İnsan İlişkisi	Kuran'dan Mesajlar: Rum Suresi 18-27. Ayetler	3,50	11,11	5,56	33,33	22,22	27,78
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	Kuran'dan Mesajlar: Nisa Suresi 59. Ayetler	3,50	16,67	11,11	16,67	16,67	38,88
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	Bazı Genç Sahabiler	3,44	16,67	0	27,78	33,33	22,22
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	Dini Yorumlarla İlgili Bazı Kavramlar	3,44	11,11	16,67	22,22	16,67	33,33
3. Din ve Hayat	Din, Kültür ve Sanat	3,38	0	27,78	22,22	33,33	16,67
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	Kur'an-ı Kerim'de Gençler	3,22	22,22	11,11	16,67	22,22	27,78
3. Din ve Hayat	Din ve Ekonomi	3,22	5,56	33,33	22,22	11,11	27,78
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumlar	3,11	33,33	0	22,23	11,11	33,33
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	İslam Düşüncesinde Fıkhi Yorumlar	2,61	33,33	27,78	5,56	11,11	22,22

Tablo10 incelendiğinde onuncu sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katıldıkları konunun Ahlaki Tutum ve Davranışlar ünitesindeki Ahlak ve Terbiye İlişkisi konusudur. Öğrencilerin dini açıdan hayata baktıklarında ahlak ver terbiye daha önde geldiği bilinmekte. Bu noktada öğretmenlere düşen görev bu süreci anlatırken nasıl bir tavır içerisinde olduğunun bilincinde olması gerekir. Bunu yaparken öğretmen öncelikle kendi ahlaki davranışlarına özen göstermeli ve güzel örneklemelerle bunun oturmasını sağlaması gerekir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuzu kitapçığında, öğretim programının genel yönden amacı ifade edilirken “Davranış yönetimi, duygu yönetimi, irade yönetimi, düşünce yönetimi gibi konular; ayetler ve hadislerle ilişkilendirilerek te ele alındığı görülmektedir.” (MEB, 2018) demektir.

Tablo10 incelendiğinde onuncu düzeyindeki sınıf konularından katılımcıların en yüksek düzeyde katıldıkları ikinci konu bazında, Allah, İnsan İlişkisi ünitesinde yer alan Allah İnancı ve İnsan konusudur. Üçüncü konu ise aynı üniteadaki Allah'ın Varlığı ve Birliği konusudur.

Onuncu sınıf düzeyindeki konularda katılımcıların en düşük yönde katılım gösterdikleri konuya; İslam Düşüncesinde yer alan itikadi, siyasi ile Fıkhi Yorumlar ünitesinde yer alan, İslam Düşüncesindeki itikadi ve Siyasi Yorumlar ve İslam Düşüncesindeki Fıkhi Yorumlar konuları olmuştur. Konulara baktığımızda öğrencilerin dikkatini çekmediğini ve içerik olarak da sıkıcı buldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 11: Öğrencilerin Onuncu Sınıf Düzeyindeki Konulara Katılımları Bazında Ünitelere Göre Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
4. Ahlaki Tutum ve Davranışlar	4,15
1. Allah, İnsan İlişkisi	3,94
3. Din ve Hayat	3,64
2. Hz. Muhammed ve Gençlik	3,59
5. İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi Yorumlar	3,29
ORTALAMA	3,722

Katılımcıların onuncu sınıf düzeyindeki ünitelere katılım puanları bazında ortalamaları 3,722 olarak görülmektedir. Katılımcıların onuncu sınıf düzeyindeki konularına katılımları hususunda “oldukça” (3,29-4.15 aralığı) düzeyinde olduklarını bizlere göstermektedir.

Çakar'ın araştırmasında (2018) onuncu sınıf öğrencilerinin ilgilendikleri konular sıralaması şöyledir: Allah'ın Varlığı ve Birliğinin Delilleriyle Temel İnanç Esasları. Bu da çalışmadaki lise onuncu sınıf düzeyindeki konuları içerisinde en yüksek düzeyde katılımının Ahlak ve Terbiye İlişkisi, Allah İnancı ve İnsan ve Allah'ın Varlığı ve Birliği konularına olması ile örtüşmektedir.

Lise ikinci sınıf düzeyindeki ünite başlıklarıyla alakalı sıralamaya ise öğrenme alanları yönünden bakıldığında ahlaki tutum ve davranışlar alanı ilk sırada, Allah, insan ilişkisi ikinci sırada, din ve hayat üçüncü sırada, Hz. Muhammed(sav) ve gençlik dördüncü sırada, İslam düşüncesindeki itikadi, siyasi ve fıkhi yorumlar beşinci sırada yer bulmaktadır (MEB, 2018).

On Birinci Sınıf

Tablo 12: Öğrencilerin On Birinci Sınıf Düzeyindeki Konularına Katılım Düzeyleri Bazında Büyükten Küçüğe Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	Allah'ın Emir ve Yasaklarına Riayet: Takva	4,52	0	0	0	47,06	52,94
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	Dosdoğru Yol: Sırat-ı Mustakim	4,52	0	0	5,88	35,3	58,82
2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(Sav)	Hz. Muhammed'in Peygamberlik Yönü	4,35	0	5,88	11,76	23,53	58,83
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	İyi, Doğru ve Güzel Davranış: Salih Amel	4,35	5,88	0	0	41,18	52,94
2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(Sav)	Hz. Muhammed'in Şahsiyeti	4,23	0	0	11,76	52,94	35,3
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	Allah'ı Görüyormuşçasına Yaşamak: İhsan	4,17	0	5,88	17,65	29,41	47,06
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	Allah İçin Samimiyet: İhlas	4,17	0	5,88	11,76	41,18	41,18
1. Dünya ve Ahiret	Ahirete Uğurlama	4,11	5,88	5,88	11,76	23,53	52,95
2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(Sav)	Hz. Muhammed(sav)'e Bağlılık ve İtaat	4,11	5,88	0	11,76	41,18	41,18
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	İslam'ın Aydınlik Yolu: Hidayet	4,11	0	5,88	5,88	58,83	29,41
1. Dünya ve Ahiret	Ahiret Âlemi	4,05	0	5,88	23,53	29,41	41,18
1. Dünya ve Ahiret	Varoluşun ve Hayatın Anlamı	4,00	11,76	5,88	5,88	23,53	52,95
2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed	Kur'an'dan Mesajlar: Ahzâb Suresi 25, 45 ve 46. Ayetler	3,94	11,76	0	11,76	35,3	41,18

Allah Yolunda Mücadele: Cihat		3,82	5,88	11,76	11,76	35,3	35,3
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar							
4. İnançla İlgili Meseleler	Kur'an'dan Mesajlar: En'am Suresi 59. Ayet ve Lokman Suresi 27. Ayet	3,76	11,76	0	17,65	41,18	29,41
5. Yahudilik ve Hristiyanlık	Yahudilik	3,76	11,76	0	17,65	41,18	29,41
5. Yahudilik ve Hristiyanlık	Hristiyanlık	3,76	5,88	5,88	23,53	35,3	29,41
1. Dünya ve Ahiret							
	Kur'an'dan Mesajlar: Bakara Suresi 153-157. Ayetler	3,70	11,76	0	23,53	35,3	29,41
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar							
	Kur'an'dan Mesajlar: Kehf Suresi 107-110. Ayetler	3,58	17,65	5,88	11,76	29,41	35,3
4. İnançla İlgili Meseleler	İnançla İlgili Felsefi Yaklaşımlar	3,58	5,88	11,76	23,53	35,3	23,53
4. İnançla İlgili Meseleler							
	Yeni Dinî Hareketler	3,41	17,65	5,88	17,65	35,59	23,53

Tablo12 incelendiğinde on birinci sınıf konularında öğrencilerin en yüksek düzeyde katıldıkları birinci ve ikinci konunun Kur'an'daki Bazı Kavramlar ünitesindeki Allah'ın Emir ve Yasaklarına Riayet: Takva ve Dosdoğru Yol: Sırat-ı Mustakim konusu olduğu gözlemlenmektedir. Bu konularda öğrenciler insan yaşamında Allah'ın emir ve yasaklarına dikkat etmenin gerekliliğinin farkındadırlar. Öğretmenlere düşen görev ise Allah'ın emir ve yasaklarının ne olduğunu gerektiği gibi anlatarak doğru yaklaşımı belirlemektir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuz kitapçığında, öğretim programı genel amacı ifade edilirken "Kur'an'ı Kerim içerisinde geçen kavramları tanımanın İslam'ı doğru şekilde anlamadaki önemini fark eder." (MEB, 2018) demektir.

Tablo12 incelendiğinde on birinci sınıf düzeyindeki konularından katılımcıların en yüksek düzeyde katılım gösterdikleri üçüncü konuya Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(sav) ünitesindeki Hz. Muhammed(sav)'in Peygamberlik Yönü konusudur. Sonrasında Kur'an'daki Bazı Kavramlar ünitesindeki İyi, Doğru ve Güzel Davranış: Salih Amel konusu gelmektedir.

On birinci sınıf düzeyindeki konularda katılımcıların en düşük düzeyde katılım gösterdikleri konuya; İnançla İlgili Meseleler ünitesindeki, Yeni Dinî Hareketler ve İnançla İlgisi Felsefi Konudaki Yaklaşımlar konuları olmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuz kitapçığında, öğretim programının genel amacı ifade edilirken "Kıyamet Tarikatları", "Milenyum Tarikatları" gibi adlarla sınıflandırılmış yeni dinî akımların ortak çerçeve içerisindeki yönlerine, ortaya çıkma, yaygınlaşmadaki sebeplerine ve ülkemizde olan yansımalarına güncel yönde örneklerle yer verilmektedir. Dinî değerlerin istismarı noktasındaki olumsuz sonuçlarına değinerek, din istismarının yaşattığı siyasi, sosyal ve ekonomik sebepleri üzerinde durulur. Belirtilen çerçevede FETÖ gibi illegal, çıkarıcı olan yapı ve gruplara değinilmektedir." (MEB, 2018) demektir.

Tablo 13: Öğrencilerin On Birinci Sınıf Düzeyindeki Konulara Katılımları Bazında Ünitelere Göre Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
2. Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(sav)	4,16
3. Kur'an'da Bazı Kavramlar	4,16
1. Dünya ve Ahiret	
	3,97
5. Yahudilik ve Hristiyanlık	3,76
4. İnançla İlgili Meseleler	3,58
ORTALAMA	3,926

Öğrencilerin on birinci sınıf düzeyindeki ünitelerine katılım düzeyleri puanları ortalamaları 3,926 olarak belirlenmiştir. Belirtilen çerçevede katılımcıların lise üçüncü sınıf düzeyindeki konularına katılımlar bazında "oldukça" (3,58-4.16 aralığı) düzeyinde olduğu ifade edilebilir.

On birinci sınıf düzeyindeki ünitelerine katılım ortalama puanı dokuzuncu sınıf düzeyindeki ve on birinci sınıf düzeyindeki ile karşılaştırılması yapıldığında ise lise üçüncü sınıfın üniteleri ikinci sırada olduğu ifade edilebilir.

Çakar'ın araştırmasında (2018) on birinci sınıf öğrencilerinin ilgilendikleri konular sıralaması şöyledir: Hz. Muhammed'in Örneği ve İslam ve Estetik. Bu da çalışmamızda lise on birinci sınıf düzeyindeki konular içerisinde en yüksek olan katılımının Kur'an'da Bazı kavramlar ve Kur'an'a Göre Hz. Muhammed(sav) konularına olması ile örtüşmektedir.

Lise üçüncü sınıf düzeyindeki ünite başlıklarıyla alakalı sıralamaya öğrenme ile alakalı alanlar açısından bakıldığında Kur'an'a göre Hz. Muhammed(sav) öğrenme alanı ilk sırada, din, Kur'an'da baz kavramlar ikinci

sırada, dünya ve ahiret öğrenme alanı üçüncü sırada, Yahudilik ve Hristiyanlık dördüncü sırada, inançla ilgili meseleler beşinci sırada yer almaktadır.

On İkinci Sınıf

Tablo 14: Öğrencilerin On İkinci Sınıf Konularına Katılım Düzeyleri Bazında Büyükten Küçüğe Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
1. İslam ve Bilim	İslam Medeniyetinde Bilim ve Düşüncenin Gelişimi	4,15	0	7,69	7,69	46,15	38,47
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu	4,15	0	7,7	15,38	30,77	46,15
1. İslam ve Bilim	Din-Bilim İlişkisi	4,07	0	7,69	7,69	53,85	30,77
1. İslam ve Bilim	Müslümanların Bilim Alanında Yaptığı Öncü ve Özgün Çalışmalar	4,00	0	15,38	7,7	38,46	38,46
2. Anadolu'da İslam	Milletimizin İslam Anlayışının Oluşmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler	4,00	0	7,7	15,38	46,15	30,77
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	Kur'an'dan Mesajlar: Hucurât Suresi 10. Ayet	4,00	0	23,08	0	30,77	46,15
4. Güncel Dini Meseleler	Dini Meselelerin Çözümünde Temel İlke ve Yöntemler	4,00	0	7,69	15,38	46,15	30,78
2. Anadolu'da İslam	Kur'an'dan Mesajlar: Nisâ Suresi 69. Ayet	3,92	7,7	15,38	0	30,77	46,15
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar	3,92	0	7,7	23,08	38,46	30,77
4. Güncel Dini Meseleler	İktisadi Hayatla İlgili Meseleler	3,84	0	7,69	38,46	15,39	38,46
4. Güncel Dini Meseleler	Kur'an'dan Mesajlar: En'âm suresi 151-152. Ayetler	3,84	7,69	15,38	7,69	23,08	46,16
1. İslam ve Bilim	Kur'an'dan Mesajlar: Fâtır Suresi 27-28. Ayetler	3,76	0	23,08	7,69	38,46	30,77
2. Anadolu'da İslam	Türklerin Müslüman Olmaları	3,76	0	15,38	23,08	30,77	30,77
1. İslam ve Bilim	İslam Medeniyetinde Öne Çıkan Eğitim Kurumları	3,69	0	15,38	23,08	38,46	23,08
4. Güncel Dini Meseleler	Gıda Maddeleri ve Bağımlılıkla İlgili Meseleler	3,69	7,69	15,38	15,38	23,08	38,47
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu	3,61	0	7,69	23,08	30,77	38,46
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	Alevilik ve Bektaşilikte Temel Kavram ve Erkânlar	3,53	0	7,69	38,47	46,15	7,69
5. Hint ve Çin Dinleri	Taoizm	3,53	0	7,69	46,16	30,77	15,38
4. Güncel Dini Meseleler	Sağlık ve Tıpla İlgili Meseleler	3,46	7,69	23,08	7,69	38,46	23,08
5. Hint ve Çin Dinleri	Budizm	3,38	0	7,69	53,85	30,77	7,69
5. Hint ve Çin Dinleri	Konfüçyanizm	3,38	0	7,69	53,85	30,77	7,69
5. Hint ve Çin Dinleri	Hinduizm	3,30	0	7,69	61,54	23,08	7,69

Tablo 14 incelendiğinde on ikinci sınıf düzeyindeki konularında katılımcıların en yüksek düzeyde katılım göstermiş oldukları konu İslam ve Bilim ünitesi içerisindeki İslam Medeniyetinde Bilim ve Düşüncenin Gelişimi konusu olduğu görülmektedir. Bu yüksek katılım ile öğrenciler İslam medeniyetinin bilim ve düşünce üzerindeki önemin farkında olduğu görülmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program kılavuz kitapçığında, öğretim programının genel amacı ifade edilirken “Geçmişten günümüze kadar Müslümanların bilim alanında yapmış olduğu öncü ve özgün olan çalışmalara (dil, fıkıh, kelim, tefsir, hadis, felsefe, tarih coğrafya, astronomi, tıp, matematik, fizik, kimya) ana hatlarıyla birlikte yer verilmektedir ve belirtilen çalışmaların diğer medeniyetlerde yer alan ilmî gelişmelere olan etkisine de değinilmektedir.” (MEB, 2018) demektir.

Tablo14 incelendiğinde katılımcıların yüksek düzeyde katılım gösterdikleri ikinci konuya İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar ünitesi içerisindeki Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu konusudur. Öğrencilerin İslam dünyasında tasavvufa ve Ahlaki düşünceye önem verdiği görülmektedir.

Tablo incelendiğinde on ikinci sınıf konuları içerisinde katılımı en düşük konular Hint ve Çin Dinleri ünitesine ait yer alan konulardır. En düşükten başlayarak sırasıyla; Hinduizm, Konfüçyanizm ve Budizm konuları olduğu görülmektedir. Bu noktada dikkat çeken mesele her ne kadar toplum açısından insanların farklı anlamda düşünce ve fikirleri olsa da eğitim ile öğretim ortamında farklı anlamda düşünce ve fikirler dikkate alınmalıdır denilse de öğrenciler açısından on ikinci sınıf düzeyi konuları arasında en az düzeyde ilgilerini çeken konular olarak bu konuyu ifade edilmektedir. Belirtilen konular daha detaylı olarak araştırılmalı yapılmalıdır.

Tablo 15: Öğrencilerin On İkinci Sınıf Düzeyindeki Konulara Katılım Düzeylerinin Ünitelere Göre Sıralanması

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
1. İslam ve Bilim	3,93
2. Anadolu'da İslam	3,89
3. İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar	3,84
4. Güncel Dini Meseleler	3,77
5. Hint ve Çin Dinleri	3,40
ORTALAMA	3,766

Katılımcıların lise dördüncü sınıf düzeyindeki ünitelerine katılım düzeyleri puan ortalaması 3,766 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların lise dördüncü sınıf düzeyindeki konularına katılım düzeylerinin “oldukça” (3,40-3,93 aralığı) düzeyinde olduklarını göstermektedir.

Lise dördüncü sınıf düzeyindeki ünitelere katılım düzeyleri puanları incelendiğinde; inanç ile alakalı öğrenme alanına ait İslam ve Bilim ünitesinin katılım ortalaması olarak en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede özellikle İslam'ın bilimle olan ilgisi gibi konuların bu dönem bireylerinin özellikle ilgisini çektiği söylenebilir. Burada da öğretmene düşmekte olan görev, bilimle ilgili konuların günümüzle bağdaştırarak ele alınabilmesidir.

Lise dördüncü sınıf düzeyindeki ünite başlıkları ile alakalı sıralamaya öğrenme alanları yönünden bakıldığında İslam ve bilim öğrenme alanının ilk sırada, Anadolu'da İslam öğrenme alanının ikinci sırada, İslam düşüncesinde tasavvufi yorumların üçüncü sırada, güncel dini meselelerin dördüncü sırada, Hint ve Çin dinlerinin beşinci sırada yer almaktadır.

Araştırmada bunun yanında öğrencilere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amacı sizce nasıl olmalıdır? Programdan sizce hangi konuların çıkartılması gerekmektedir? önem sırasına göre lütfen belirtiniz, Programa hangi konular sizce eklenmesi gerekmektedir? önem sırasına göre lütfen belirtiniz, şeklindeki açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi amacı sizce nasıl olmalıdır? şeklinde belirtilen soruya verilen cevaplar incelendiğinde aşağıdaki yer alan cevap başlıklarının ortaya çıktığı görülmektedir.

1. Din öğretiminde yapılan ibadetlerin uygulamalı şekilde işlenmeli.
2. Din öğretiminde diğer dinlerle karşılaştırmalı olarak eğitim verilmeli.
3. Din öğretiminin içerisinde milli ve manevi değerleri öğrenciye kazandırmayı hedeflemelidir.
4. Din öğretimi yapılırken inanç meselelerinden öğrenciler zorlandırılmamalı.
5. Din öğretimi yapılırken güzel ahlak ön planda olmalıdır.
6. Din öğretiminde peygamberin hayatını daha detaylı bir şekilde işlenmeli.
7. Din öğretiminin içerisinde uygulamalı temel dini bilgiler eğitimi olmalı.
8. Din öğretimi yapılırken konular daha detaylı ele alınmalıdır.
9. Din öğretimi yapılırken öğrencilerin ibadet etmelerini sağlamaya yöneltilmeli.
10. Din öğretimi yapılırken kardeşlik, sevgi, saygı, dostluk gibi kavramlarla yaklaşılmalı.

Programdan sizce hangi konular çıkartılması gerekmektedir? önem sırasına göre lütfen belirtiniz, sorusuna verilen cevapların incelendiğinde; katılımcıların ağırlıklı çoğunluğu programdaki konuların çoğunun gerekli olduğuna dair yaklaşım içerisinde olduklarını gösterdikleri görülmektedir. Bunun yanında bazı katılımcılar;

1. İtikadi ve Siyasi Mezhepler konusu
2. Hinduizm, Konfüçyanizm ve Budizm konuları

3. Yeni Dini Hareketler

4. İnançla İlgili Felsefi Yaklaşımlar gibi konuların program içerisinde yer almaması gerek olmadığına dair cevapları ifade etmişlerdir.

Sizce programa hangi konular eklenmesi gerekmektedir? önem sırasına göre lütfen belirtiniz şeklindeki soruya verilen cevaplar aşağıda yer aldığı gibi gruplandırılabilir:

1. Peygamberlerin hayatı konuları
2. Hz. Muhammed'in Hayatı
3. İbadetlerin Yapılış Şekli
4. Kuran sureleri ve anlamları
5. Kıyamet alametleri ve ahiret ile ilgili konular
6. Kutsal Kitaplar ile ilgili konular
7. İslam tarihi ile ilgili konular
8. Sahabeler ile ilgili konular
9. İslam ülkeleri ile ilgili konular
10. Peygamber kıssaları ile ilgili konular
11. Hac, Zekât ve oruç ibadeti ile ilgili konular
12. Müslüman Bilim Adamları ile ilgili konular
13. İslam'ın kadınlara verdiği öneme dair konular

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1. Katılımcıların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatı içerisinde yer alan ünitelere ve ünite içerisindeki açılımlara katılımları yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin dokuzuncu sınıf düzeyinde ünitelere katılım puan ortalaması 3,98; onuncu sınıf düzeyindeki katılım puan ortalamaları 3,722; on birinci sınıf düzeyindeki ünitelere katılım puan ortalamaları 3,926; lise dördüncü sınıf düzeyindeki ünitelere katılım puan ortalamaları 3,766 olarak görülmektedir. Bulunan sonuçlar dahil olan tüm sınıflar için katılım ortalamalarının “oldukça” düzeyinde olduklarını göstermektedir. Bunun yanında en düşük düzeyde ortalamaların söz konusu olduğu lise ikinci sınıf düzeyinde üniteleri ve açılımları tekraren gözden geçirilmekle birlikte belirtilen durumun nedenleri üzerinde durulmalıdır.

2. Katılımcıların özellikle dokuzuncu ve on birinci sınıf düzeylerinde ünitelere katılım ortalama puanları ele alındığında en yüksek katılım Din ve İslam ve Kur'an'a Göre Hz. Muhammed (sav)'in öğrenme alanlarına ait konular görülmekte. Yeni yetişmekte olan neslin nitelikli ve kaliteli din algısına sahibi olabilmesi için hem dini hem de Hz. Peygamberi doğru örnek alabilmesi adına doğru ve etkili bir yöntem izlenmesi gerektiği üzerine yoğunlaşılması gerekmektedir.

3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin program içeriği hazırlanırken katılımcıların beklenti ve ilgileri dikkate alınması gerekmektedir. Bu çerçevede özellikle belirtilen öğrenme alanları ile alakalı verilen sıralamalara bakıldığında öğrencilerin beklenti ve ilgilerinin yüksek durumda olduğu ünite ve konularda içerik bazlı zenginleştirilmeler yapılmalıdır. Dokuzuncu sınıflar düzeyindeki ilk iki öğrenme alanı olan Din ve İslam ve İslam ve İbadet öğrenme alanları; onuncu sınıf düzeyinde Ahlaki Tutum ve Davranışlar ve Allah, İnsan İlişkisi öğrenme alanları; on birinci sınıf düzeyinde Kur'an'a göre Hz. Muhammed(sav) ve Kur'an'da Bazı Kavramlar öğrenme alanları; on ikinci sınıf düzeyinde İslam ve Bilim ve Anadolu'da İslam öğrenme alanlarına ait konular öğrencileri daha çok beklenti ve ilgilerine cevap veren konular olduğu görülmektedir. Belirtilen beklentiler dikkate alınmalı, belirtilen konular dahada nitelikli olarak üzerinde durulmalıdır.

4. Öğrencilerin özellikle din ve İslam öğrenmeleri alanına ilişkin ünitelere en yüksek düzeyde katılım göstermeleri öğretmenler açısından önemle üzerinde durulmalı, içerikte belirtilen konuları daha etkin ve daha fazla bir şekilde yer almaları sağlanmalıdır.

5. Dokuzuncu sınıf düzeyindeki ünite katılım puan ortalamalarında en alt sırada yer alan gençlik ve değerler, on bir ve on ikinci sınıflarda yer alan Yahudilik, Hristiyanlık, Hint ve Çin dinleri gibi öğrenme alanında görülen düşük düzeydeki ilginin nedenleri alakalı yeni çalışmalar yaparak daha derin şekilde düşünülmelidir.

6. Katılımcıların ders içeriğinde görmek istedikleri konularla alakalı diğer Peygamberlerin hayatı, Hz. Muhammed (sav)'in hayatı ve ibadetlerin yapılaş şekli gibi konular ders içeriğine eklenmeli ve bu konular karşılaştırmalı olarak öğrencilere anlatılmalıdır.

7. Öğrencilere sadece kuralları dayatan, ezbere dayalı olan, teorik bilgilerin bireylere aktarılması şeklinde olan bir din eğitim ve öğretim yerine, düşündüren, yorumlatan ve öğreten bir din eğitimi istemektedirler. Öğretmenler bu tür beklentileri dikkate almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Altaş, N. (2004). Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi, Ankara: Nobel Yayınları

Altaş, N. (2008). “İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular (Ankara İli Örneğinde 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz)”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 49, Sayı: 2, ss. 103-120.

Altaş, Nurullah, (2014). “Ortaöğretimde Din Eğitimi”, Din Eğitimi, Editör: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, İstanbul: Ensar Yayınları, 3. Baskı.

Balcı A. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler, Ankara: PegemA Yayıncılık, 3. Baskı.

Binbaşıoğlu, Cavit, Eğitim Düşüncesi Tarihi, Binbaşıoğlu Yayınları, Ankara, 1982.

Celep, C. Bülbül, T. Tunç, B. (2000). “Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları.” Trabzon, VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Cilt:1, ss. 569-575.

Çakmak, F. (2013 a), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Veli Beklentileri, Ankara: İlahiyat Yayınları.

Çakmak, Fatih, (2018). “Liselerde Din Eğitimi”, Din Eğitimi, Editör: Hasan Dam, İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Çakmak, F. (2018). “Öğrencilerin Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Beklentileri”, Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi, Sayı:1 ss. 24,47.

Karasar, N. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Korkmaz, M. (2011). “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine Yönelik Algıları”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:12, ss. 109-142.

KÜKEN, G. (2006). Türkiye’de eğitim felsefesi. (Edit., M. Hesapçıoğlu & A. Durmuş), Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi (s.389-404). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB. (2018). Ortaöğretim DKAB. Dersi 9-10-11-12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü.

Önder, M. (2009). Yaz Kur’an Kursları’nda Dini Öğretmek -Sorunlar ve Çözüm Önerileri Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Özkan, H. H. (2006). POPÜLER KÜLTÜR VE EĞİTİM . Kastamonu Eğitim Dergisi , 14 (1) , 29-38.

Uçar R. İpek C. (2006).“İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin MEB. Hizmetiçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, Haziran, ss.34-53